

Guia docent de l'assignatura "Trastorns de la Personalitat"

2011/2012

Codi: 102541

Crèdits ECTS: 6

Titulació	Pla	Tipus	Curs	Semestre
2502443 Psicologia	954 Graduat en Psicologia	OT	0	0

Incidències

Aquesta assignatura de quart curs de grau s'imparteix en el primer semestre.

Contacte

Nom : Neus Barrantes Vidal

Email : Neus.Barrantes@uab.cat

Utilització d'idiomes

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Algun grup íntegre en anglès: No

Algun grup íntegre en català: Sí

Algun grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No hi ha cap prerequisit establert específicament per a aquesta assignatura, però és altament recomanable que l'alumne cursi l'assignatura de Psicopatologia d'Adults (i idealment de Psicopatologia Infantil). D'aquesta manera l'alumne té una visió completa de la psicopatologia i molt més profunda que si només cursa la Psicopatologia del Cicle Vital de segon curs.

Objectius i contextualització

Aquesta assignatura és una de les optatives incloses en la formació que encamina cap a la Menció de Psicologia Clínica d'Adults, ubicada acadèmicament al quart curs del Grau de Psicologia.

Els trastorns de la personalitat, en tots els seus graus i amplia varietat, constitueixen una enorme part de la feina diària del psicòleg clínic. La personalitat és la matriu de vulnerabilitat (i/o protecció) vers la psicopatologia; és a dir, com emmalaltim depèn de com som. Per tant, no es pot comprendre un trastorn mental i dissenyar un tractament psicològic de forma deslligada de la manera de ser de l'individu. Com ja s'ha estudiat a primer curs, la manera de ser, és a dir, les diferències individuals en el sentir subjectiu i el comportament, reflecteix la interacció entre el temperament genètic-biològic i l'experiència ambiental idiosincràtica. En aquesta assignatura, ja especialitzada en clínica, l'alumne es familiaritza i aprèn (1) a identificar les exageracions i patologies de la personalitat, (2) com aquestes distorsionen la manera d'interactuar amb l'entorn, (3) com a partir d'aquesta matriu de vulnerabilitat es generen certs tipus de patologia i les principals teories que ho expliquen, (4) la manera d'explorar aquestes alteracions, (5) com tot això condiciona el tractament psicològic, i (6) els principis bàsics per tractar aquests problemes.

Una de les característiques importants d'aquesta assignatura és que s'hi intenta perfilar una visió amplia de la complexitat de factors que contribueixen a causar les alteracions de personalitat (evolutius, genètics, biològics, relacionals, d'aprenentatge, socio-culturals...), fet que permet a l'alumne articular en una columna vertebral intel·lectual molts dels coneixements adquirits al llarg del grau en múltiples assignatures. Aquest objectiu permet també a l'alumne viure la necessitat de conèixer diversos marcs de referència si volem comprendre la complexitat del fenomen de la personalitat trastornada, conjugant així contribucions realitzades per models diversos en Psicologia (per exemple, cognitius, conductuals, psicodinàmics, sistèmics).

Per tant, aquesta assignatura es planteja com a objectiu general que l'estudiant conegui de forma integrada la presentació clínica dels trastorns de la personalitat, la forma d'avaluar-los i tractar-los. Més concretament els objectius específics de l'assignatura són:

1. Adquirir els coneixements bàsics sobre la relació entre personalitat normal i anormal i personalitat i trastorn mental.
2. Conèixer la presentació clínica i diagnòstic dels diversos trastorns des d'una perspectiva integrada dimensional i categorial.
3. Aprendre el procés general d'avaluació i les idiosincràsies en els diversos trastorns, així com la complexitat de la formulació dels casos en aquests problemes.
4. Familiaritzar-se amb els principis bàsics del tractament psicològic en personalitat i peculiaritats en cada tipus de trastorn.

Competències i resultats d'aprenentatge

2024:E04 - Reconèixer els determinants i els factors de risc per a la salut, i també la interacció entre la persona i el seu entorn físic i social.

2024:E04.14 - Reconèixer les principals influències etiològiques en els trastorns i els problemes clínics de l'etapa adulta.

2024:E04.15 - Analitzar els factors de risc que influeixen en casos clínics pràctics.

2024:E11 - Formular hipòtesis sobre les demandes i les necessitats de les persones destinatàries.

2024:E11.17 - Reconèixer les etapes del procés d'avaluació clínica.

2024:E12 - Identificar i reconèixer els diferents mètodes d'avaluació i diagnòstic en els diversos àmbits aplicats de la psicologia.

2024:E12.10 - Diferenciar diverses aproximacions per a l'avaluació i el diagnòstic i classificar-les d'acord amb el context d'aplicació.

2024:E14 - Valorar, contrastar i prendre decisions sobre l'elecció dels mètodes i dels instruments de mesura adequats en cada situació o context d'avaluació.

2024:E14.07 - Diferenciar els diversos mètodes i instruments i la utilitat que tenen.

2024:E15 - Obtenir i organitzar informació rellevant per al servei sol·licitat.

2024:E15.16 - Aplicar tècniques d'avaluació.

2024:E15.17 - Aplicar habilitats de comunicació.

2024:E16 - Aplicar tècniques per a recollir i elaborar informació sobre el funcionament dels individus, grups o organitzacions en el seu context.

2024:E16.10 - Aplicar tècniques d'avaluació adequades a cada tipus de problema i nivell de complexitat.

2024:E16.28 - Analitzar la qualitat de la informació recollida.

2024:E24 - Planificar l'avaluació dels programes d'intervenció.

2024:E24.09 - Planificar l'avaluació que s'ha de dur a terme durant la intervenció.

2024:E24.10 - Planificar l'avaluació posttractament.

2024:E27 - Analitzar i interpretar els resultats de l'avaluació.

2024:E27.12 - Relacionar continguts teòrics (diferències individuals, problemes psicològics, símptomes) amb els resultats d'instruments d'avaluació clínica.

2024:E27.13 - Criticar la validesa dels resultats obtinguts d'acord amb les mesures de control de fiabilitat de la prova i les condicions d'aplicació.

2024:E27.14 - Formular un cas clínic integrant resultats de l'avaluació.

2024:E28 - Escoltar activament per poder obtenir i sintetitzar la informació pertinent i comprendre el contingut.

2024:E28.14 - Analitzar el contingut d'entrevistes clíniques relacionades amb casos pràctics en l'àmbit de la psicologia clínica amb adults.

2024:E28.16 - Reconèixer els elements d'informació clau d'un discurs narratiu o dels resultats d'una avaluació estandarditzada.

2024:E28.17 - Resumir la informació essencial per facilitar el procés de formulació d'un cas clínic i de

diagnòstic diferencial.

2024:T05 - Mantenir una actitud favorable envers l'actualització permanent a través de l'avaluació crítica de la documentació científica, valorant-ne la procedència, situant-la en un marc epistemològic i identificant-ne i contrastant-ne les aportacions en relació amb el coneixement disciplinari disponible.

2024:T05.00 - Mantenir una actitud favorable envers l'actualització permanent a través de l'avaluació crítica de la documentació científica, valorant-ne la procedència, situant-la en un marc epistemològic i identificant-ne i contrastant-ne les aportacions en relació amb el coneixement disciplinari disponible.

2024:T07 - Aplicar de manera crítica, reflexiva i creativa els coneixements, habilitats i valors adquirits.

2024:T07.00 - Aplicar de manera crítica, reflexiva i creativa els coneixements, habilitats i valors adquirits.

Continguts

BLOC A - Conceptes claus i classificacions en el camp dels Trastorns de la Personalitat.

Tema 1. Personalitat trastornada: aspectes històrics, conceptuals i epistemològics.

Tema 2. Formes de descripció i comprensió dels trastorns de la personalitat (TP):

2.1. Classificacions diagnòstiques.

2.2. Concepcions dimensionals.

2.3. Integració: Model mixte categorial-dimensional.

BLOC B - Descripció dels Trastorns de la Personalitat segons les classificacions categorials.

Per a cada trastorn de la personalitat (Temes 3 a) es presenta:

a) Psicologia i manifestacions clíniques.

b) Diagnòstic, curs, epidemiologia, diagnòstic diferencial i comorbiditat.

c) Avaluació.

d) Hipòtesis etiològiques

Tema 3. Personalitats de l'espectre psicòtic (paranoidisme, esquizoidia, esquizotípia).

Tema 4. Personalitats dramàtico-emotives (histrionisme, narcisisme, antisocial, psicopatia, límit).

Tema 5. Personalitats ansioses (dependents, obsessives, evitatives).

BLOC C - Principis terapèutics en els Trastorns de la Personalitat.

Tema 6. El tractament dels trastorns de la personalitat des d'una perspectiva integradora.

Metodologia

La metodologia docent d'aquesta assignatura és pot dividir en tres blocs:

Bloc 1. Docència dirigida. Està estructurada en dos activitats d'assistència obligada.

1. La primera consisteix en un cicle de **classes magistrals** amb suport de tecnologies multimèdia

realitzada en grups grans. Es pretén que l'estudiant sigui capaç d'assolir els principals conceptes teòrics i oferir-li una anàlisi de les diverses (i sovint competitives) visions sobre els trastorns de la personalitat. La durada d'aquesta activitat serà de **dues hores** per tots els estudiants d'un mòdul.

2. La segona activitat consisteix en **seminaris clínics** que es realitzaran en grups petits sota el principi d'aprenentatge basat en problemes. En aquestes pràctiques s'analitzaran casos clínics on es treballarà el a) procés d'identificació de problemes, b) discussió diagnòstica i c) formulació de cas, tal i com es realitzaria en sessions clíniques reals. D'aquesta forma l'alumne pot utilitzar proactivament els conceptes teòrics que s'han tractat en les classes magistrals. La durada d'aquesta activitat, que els estudiants rebran quatre vegades, serà de **dues hores** impartida amb la quarta part d'estudiants d'un mòdul.
3. **Pràctiques Clíniques.** Aquesta activitat dirigida es durà a terme en grups molt reduïts d'estudiants i serà portada a terme en centres clínics i supervisada per un docent clínic/assitencial. L'objectiu fonamental d'aquestes pràctiques és el contacte directe de l'estudiant amb la realitat clínica, assistint a la discussió de casos. La durada d'aquesta activitat, que els estudiants rebran en un dia, serà de quatre hores.

Bloc 2. Activitat supervisada. Aquesta activitat obligatòria pretén consolidar els continguts teòrics i pràctics de l'assignatura i pot ser creativament dissenyada entre els professors i estudiants de forma que les inquietuds particulars puguin ser estimulades. De forma genèrica es proposa que l'estudiant treballi sobre un material psicobiogràfic (per ex., un cas clínic de l'assignatura de Pràctica Externa, d'una entrevista realitzada a un conegut llunyà, d'un personatge literari o cinematogràfic...), sobre el qual aplicarà els coneixements d'identificació de símptomes, practicarà l'anàlisi diagnòstica, l'elaboració d'hipòtesis etiològiques, la formulació de cas, el plantejament d'avaluació i el disseny terapèutic. Els professors ajudaran i supervisaran el treball en les espais horari de despatx destinats a aquesta activitat. Aquesta activitat no té una avaluació independent, sinó que serà avalada de forma integrada en les proves corresponents a les 3 evidències d'aprenentatge.

Bloc 3. Activitat autònoma. Les activitats de treball autònom de l'estudiant inclouen, adicionalment a l'estudi i cerca bibliogràfica, la lectura de materials de continguts especialitzats o complementaris d'especial interès per l'adquisició de les competències pròpies de l'assignatura.

Activitats formatives

Activitat	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Conferències	24	0.96	2024:E04.14 , 2024:E04.15 , 2024:E11.17 , 2024:E14.07 , 2024:T07.00 , 2024:E27.12 , 2024:E15.17 , 2024:E12.10
Pràctiques Clíniques	4	0.16	2024:E04.15 , 2024:E12.10 , 2024:E15.16 , 2024:E16.10 , 2024:E24.09 , 2024:E27.12 , 2024:E28.14 , 2024:T07.00 , 2024:E28.16 , 2024:E27.14 , 2024:E24.10 , 2024:E16.28 , 2024:E15.17
Seminaris Clínics	8	0.32	2024:E04.14 , 2024:E04.15 , 2024:E15.16 , 2024:E16.28 , 2024:E16.10 , 2024:E15.17 , 2024:E11.17 , 2024:E24.09 , 2024:T07.00 , 2024:T05.00 , 2024:E28.17 , 2024:E28.16 , 2024:E28.14 , 2024:E27.14 , 2024:E27.13 , 2024:E27.12 , 2024:E24.10
Tipus: Supervisades			
Anàlisi de material psicobiogràfic o clínic i/o formulació de cas clínic	7.5	0.3	2024:E04.14 , 2024:T07.00 , 2024:E28.17 , 2024:E28.16 , 2024:E28.14 , 2024:E27.14 , 2024:E12.10 , 2024:E15.17 , 2024:E16.28 , 2024:E27.12 , 2024:E24.09 , 2024:E04.15
Tipus: Autònomes			
Cerca de	3	0.12	2024:T05.00 , 2024:T07.00

documentació en revistes, llibres i Internet			
Estudi	58.5	2.34	2024:E04.14 , 2024:T07.00 , 2024:T05.00 , 2024:E04.15 , 2024:E12.10 , 2024:E27.14 , 2024:E28.16 , 2024:E11.17
Lectures de textos	35	1.4	2024:E04.14 , 2024:T07.00 , 2024:T05.00 , 2024:E14.07 , 2024:E12.10 , 2024:E04.15
Redacció Informe de Pràctica Clínica Externa	4	0.16	2024:E27.14 , 2024:T07.00 , 2024:E28.17 , 2024:E28.16

Avaluació

L'avaluació de l'assignatura conté tres evidències d'aprenentatge individuals. Es realitzaran tres proves escrites presencials de tipus test amb elecció múltiple (proves 1, 2 i 3). La **prova 1** avaluarà la matèria compresa en els Temes 1 a 3, la **prova 2** avaluarà la matèria del Tema 4, i la **prova 3** avaluarà la matèria dels temes 5 i 6. El valor de qualificació parcial de cada prova serà: prova 1 - 30%, prova 2 - 30%, prova 3 - 35% (total 95% de la nota). Aquestes proves estaran orientades a posar de manifest la capacitat de l'estudiant en aplicar els conceptes i les teories treballades en els trastorns de la personalitat objecte d'estudi de l'assignatura i també les competències treballades en els seminaris clínics. La nota total amb aquesta evidència d'aprenentatge serà d'un valor màxim del 95% de la nota final de l'assignatura. L'altre 5% de la nota deriva de l'avaluació de l'informe realitzat sobre la Pràctica Clínica Externa, que té una qualificació dicotòmica (satisfactori/no satisfactori).

En conseqüència la **nota final** de l'assignatura estarà conformada per la següent formulació: Prova de conjunt escrita que equival a un 95% de la nota final (Proves 1, 2 i 3 amb els seus respectius valors) + avaluació de la Pràctica Clínica, que equival a un 5% de la nota final.

Cal tenir en consideració els següents termes de l'avaluació:

Definició d'estudiant presentat/ada: un/a estudiant que hagi lliurat evidències d'aprenentatge amb un 4 o superior es considerarà 'presentat/da'.

Definició de superació de l'assignatura: un estudiant ha superat l'assignatura quan s'ha presentat en totes les proves d'evidències d'aprenentatge plantejades i ha obtingut una qualificació mínima de 5 punts en les evidències d'aprenentatge.

Definició del procés de reavaluació: la setmana 19 els estudiants tindran opció de compensar una de les tres evidències d'aprenentatge no superades prèviament presentades. Per poder accedir a la prova de compensació s'haurà de tenir una qualificació d'avaluació continuada total igual o superior a 4 punts. La compensació es regeix pel principi de millora de qualificació.

Activitats d'avaluació

Activitat	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
EV1. Prova 1 (Temes 1,2,3)	30%	2	0.08	2024:E04.14 , 2024:E04.15 , 2024:E28.14 , 2024:E12.10 , 2024:T07.00 , 2024:E28.16
EV2. Prova 1 (Tema 4)	30%	2	0.08	2024:E04.14 , 2024:E04.15 , 2024:E11.17 , 2024:E27.12 , 2024:E16.28 , 2024:E12.10 , 2024:E27.14 , 2024:E28.16 , 2024:T07.00 , 2024:E28.17 , 2024:E28.14

EV3. Prova 3 (Temes 5,6)	35%	2	0.08	2024:E04.14 , 2024:E04.15 , 2024:E11.17 , 2024:E14.07 , 2024:E15.17 , 2024:E24.09 , 2024:E27.13 , 2024:E24.10 , 2024:E16.10 , 2024:E15.16 , 2024:E12.10
EV4. Informe de la Pràctica Clínica Externa	5%	0	0.0	2024:E27.14 , 2024:E28.17 , 2024:T05.00 , 2024:T07.00 , 2024:E28.16

Bibliografia

Manuals acadèmics - Bibliografia bàsica:

Caballo, V. (Coord.). (2004). *Manual de Trastornos de la Personalidad: Descripción, Evaluación, y Tratamiento*. Madrid: Síntesis.

Roca, M. (Coord.) (2004). *Trastornos de la Personalidad*. Barcelona: Ars Médica.

Bibliografia complementària:

Belloch, A. (2002). *Trastornos de personalidad*. Editorial: Síntesis.

Claridge, G. (1995). *Origins of Mental Illness. Temperament, Deviance and Disorder*. Cambridge, MA: Malor Books.

Costa, P.T., Widiger, T.A. (1994). *Personality Disorders and the Five-Factor Model of Personality*. Washington, DC: American Psychological Association.

Gabbard, G.O. (2000). *Psiquiatría Psicodinámica en la Práctica Clínica*. (3ªEd). Buenos Aires: Editorial Médica Panamericana.

Gabbard, G.O. (2005) Mente, cerebro y trastornos de personalidad, *Am J Psychiatry*; 162: 648 - 655.

Gunderson, J.G., Gabbard, G.O. (2002). *Psicoterapia en los Trastornos de la Personalidad*. Barcelona: Editorial Ars Médica.

Gunderson, J.G., Links, P.S. (2008). *Borderline Personality Disorder: A Clinical Guide (2nd Edition)*. American Psychiatric Publishing: Arlington, VA.

Kernberg, O. (1984). *Trastornos Graves de La Personalidad: Estrategias Psicoterapéuticas* (1987, Edit. Manual Moderno, México, D.F., México).

Livesley, W.J. (2003). *Practical Management of Personality Disorder*. New York: Guilford Press.

Millon, T. (1998). *Trastornos de la Personalidad. Más allá del DSM-IV*. Barcelona: Masson.

Millon, T., Davis, R. (2001). *Trastornos de la Personalidad en la Vida Moderna*. Barcelona: Masson.

Othmer, E., Othmer, S.C. (1996). *DSM-VI: La Entrevista Clínica. Tomo I: Fundamentos*. Barcelona: Masson.

Othmer, E., Othmer, S.C. (1996). *DSM-VI: La Entrevista Clínica. Tomo II: El Paciente Díficil*. Barcelona: Masson.

Valdés, M. (2002). *Trastornos de Personalidad*. A: Vallejo, J. (ed.): *Introducción a la Psicopatología y la Psiquiatría* (5ªed). Barcelona: Masson-Salvat.

Valdés, M. (1995). *Personalidad obsesiva*. A: Vallejo, J. (ed.): *Estados Obsesivos*. Barcelona: Masson.

Bibliografia Complementària Específica sobre Avaluació dels Trastorns de la Personalitat

Cloninger, C.R., Przybeck, T.R., Svrakic, D.M., Wetzell, R.D. (1994). *The Temperament and Character*

Inventory (TCI): A Guide to its Development and Use. Missouri: Center for Psychobiology of Personality.

Loranger, A.W., Janca, A., Sartorius, N. (1997). *Assessment and Diagnosis of Personality Disorders. IPDE.* Cambridge: Cambridge University Press.

Miller, W.R., Rollnick, S. (eds.) (1996). *Motivational Interviewing.* New York: The Guilford Press.

Bibliografia Complementària Específica sobre Tractaments dels Trastorns de la Personalitat

Asociación Americana de Psiquiatría (2002). *Guía Clínica para el Tratamiento del Trastorno Límite de la Personalidad.* Barcelona: Ars Médica.

Bateman, A., Brown, D., Pedder, J. (2000). *Introduction to Psychotherapy. An Outline of Psychodynamic Principles and Practice (3rd ed.).* London: Routledge.

Beck, A.T., Freeman A. (1995). *Terapia Cognitiva para los Trastornos de la Personalidad.* Barcelona: Paidós.

Beck, J.S. (2000). *Terapia Cognitiva: Conceptos Básicos y Profundización.* Barcelona: Gedisa.

Clark, D.M., Fairburn, C.G. (Eds.) (1997). *Science and Practice of Cognitive Behaviour Therapy.* Oxford: Oxford University Press.

Ellis, A. (1999). *Una Terapia Breve Más Profunda y Duradera. Enfoque Teórico de la Terapia Racional Emotivo-Conductual.* Barcelona: Paidós.

Guidano, V.F., Liotti, G. (1983). *Cognitive Processes and Emocional Disorders: A Structural Approach to Psychotherapy.* New York: Guilford.

Linehan, M.M. (2003). *Manual de Tratamiento de los Trastornos de Personalidad Limite.* Barcelona: Paidós.

López Trastorno límite de la personalidad. Tratamiento basado en evidencias.

Luborsky, L. (1984). *Principles of Psychoanalytic Psychotherapy. A Manual for Supportive-Expressive Treatment.* New York: Basic Books.

Mahoney, M., Freeman, A. (Eds.). (1985). *Cognition and Psychotherapy.* New York: Plenum.

Paris, J. (2008). *Treatment of Borderline Personality Disorder: A Guide To Evidence Based Practice.* The Guilford Press: New York, NY.

Perris, C., McGorry, P.D. (Eds.). (1998). *Cognitive Psychotherapy of Psychotic and Personality Disorders. Hanbook of Theory and Practice.* Chichester: Wiley.

Ryle, A. (1991). *Cognitive-Analytic Therapy: Active Participation in Change. A New Integration in Brief Psychotherapy.* Chichester: Wiley.

Safran, J.D., Segal, Z.V. (1990). *Cognitive Therapy: An Interpersonal Process Perspective.* New York: Basic Books.

Enllaços web:

www.apa.org - American Psychological Association